

LÄRARHANDLEDNING

Adrián Villar Rojas Fantasma

Handledningen
riktar sig i första hand
till lärare i åk 7–9 och
gymnasiet.

MODERNA MUSEET

LÄRARHANDLEDNING

MODERNA MUSEETS lärarhandledningar formuleras med grundskolans och gymnasieskolans läroplaner och kursplaner i åtanke. Lärarhandledningarna är utformade som stöd inför ett besök på Moderna Museet och kan också användas för att arbeta vidare med utställningen efter museibesöket. Tanken är att ge en grundläggande förståelse för den aktuella utställningen samt ge förslag på övningar och diskussionsfrågor.

I skolans läroplaner står bland annat att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem att pröva egna idéer och lösa problem. Både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolarbetet.

I denna lärarhandledning till Adrián Villar Rojas utställning *Fantasma* finns flera olika uppgifter och diskussionsfrågor som passar bland annat ämnena bild, svenska och samhällskunskap.

Texten är baserad på utställningens trycksak, skriven av curator Lena Essling (introduktionen) och konstnärens bror, dramatikern och teaterregissören Sebastián Villar Rojas (verkstexterna).

Mejla gärna synpunkter till Ylva Hillström, intendent och ansvarig för denna lärarhandledning: y.hillstrom@modernamuseet.se

På omslaget: Adrián Villar Rojas, *Los teatros de Saturno* (*The theaters of Saturn*), 2014 (detalj)

© Adrián Villar Rojas, kurimanzutto, Mexico City. Courtesy the artist and kurimanzutto, Mexico City; Marian Goodman Gallery, London, Paris and New York. Foto: Michel Zabé

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET!

FÖR ATT BESÖKET SKA BLI SÅ BRA SOM MÖJLIGT, TÄNK PÅ FÖLJANDE:

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken. För att kunna låsa skåpen behövs en femkrona, som sedan kommer i retur.

SKOLMATERIAL

Fråga gärna museivårdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet men bär dem försiktigt så konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallarna på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fett på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

Matsäcksplats finns vid entrén på sjösidan (plan 1). Kom ihåg att lämna platsen i gott skick. Ingen förtäring i salarna.

FOTOGRAFERING

Det är inte tillåtet att filma och fotografera i utställningssalarna av upphovsrättsliga skäl.

MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivårdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

INTRODUKTION

Adrián Villar Rojas bygger i sina installationer världar vi aldrig sett förut, platser där vi aldrig varit. Han beskriver sitt arbete som en organisk process. En tankegång kanaliserad via samtalspartners och medarbetare växer till ett verk, en utställning, en inkluderande performance. Som en utgångspunkt finns ofta en berättelse som dragits till sitt yttersta – en fiktion som utspelas vid randen av något absolut, och som innebär en serie villkor eller spelregler att förhålla sig till.

Villar Rojas är mest känd för sina platsspecifika, ofta monumentala verk i obränd lera och andra organiska material, som får förändras, gro eller falla sönder. Han är baserad i Rosario, Argentina, men arbetar på ständigt resande fot med en grupp medarbetare. Efter det inledande konceptuella arbetet inför ett projekt ställs ett team samman, som ibland arbetar månader i sträck på den aktuella platsen. Flera av medarbetarna har en bakgrund som konstnärer och hantverkare; var och en bidrar till processen utifrån sin kreativitet. Villar Rojas förskjuter dynamiken i sin nomadiska ateljé till att närma sig en teaterscen eller filminspelning, och har själv beskrivit sin roll som konstnärlig ledare eller regissör. Han rollsätter och skriver in medarbetarna

Adrián Villar Rojas, 2013.

Foto: Doris Kessler

INTRODUKTION

i verkets eget narrativ, samtidigt som han ifrågasätter och utmanar föreställningar om ägande och upphovsmannaskap. Tiden som många konstnärer investerar i ateljén eller författaren i sitt skrivande, lägger han i arbetet med teamet. Det som sedan sker är följderna av denna investering – en avläsning i material som ofta är långt ifrån beständiga och ibland inte ens tar fysisk form. Allt är verket – från idé och experiment till produktion och förödelse.

I *Fantasma* prövar Villar Rojas hur hans praktik kan fungera i den klassiska museiutställningen. Museet, vars hela idé ju bygger på tanken om det kategoriserade och för all framtid bevarade objektet. Utställningstiteln – spöke på spanska – rymmer flera aspekter av frånvaro och minne. I fokus finns spårandet av alla de minnen som formar och omger ett objekt, där varje verk kan förstås som ett slags inspelningsverktyg vilket lagrar erfarenheter. Men utställningen iscensätter också en annan besatthet: konstnärens eget försvinnande – vad finns kvar att visa av mitt arbete när jag inte längre finns? Inte minst i tomrummet efter alla de konstnärliga projekt som inte längre är i sinnevärlden, utan reducerats till hågkomst och dokumentation.

Vi omges av en förhöjd museimiljö som med sina öververkliga proportioner och artificiella ljus tycks gränsa mot ett mausoleum. Utställningen kan betraktas som en övergripande installation där trycksaken, varifrån denna text är hämtad, är en del. Verktexterna som följer är skrivna som guide till föremålen av konstnärens bror, dramatikern och teaterregissören Sebastián Villar Rojas. Texterna följer sal för sal genom anekdoter, associationer och fakta. För denna lärarhandledning har gjorts ett urval och viss bearbetning av dessa texter.

I den första salen ställs två monument, Michelangelos *David* i Florens och det nyligen raserade Columbusmonumentet i Buenos Aires, mot varandra i ett slags negativt rum av slutna kammare, lönnväggar och blindgångar, rumsliga liksom ideologiska. En tårta, ett objekt från en tidig installation av Villar Rojas är ett personligt monument av annat slag, ett av få nyckelverk som alls finns bevarade ur konstnärens tidiga produktion och som ofrånkomligen är på väg att förfalla. I en videoinstallation vars ljud läcker ut i utställningen, rör sig kameran genom konstvärldens baksidor och katakomber, mellan interiörer och landskap som verkar utbytbara likt nivåerna i ett dataspel. En resenärs betraktelser, men också ett ifrågasättande: vilka får tillgång till platserna och vem äger och styr det innehåll som produceras här?

INTRODUKTION

Den största av salarna domineras helt av en skulptur, ett podium som utmanar idén om människan som alltings mått. Som betraktare involveras vi i en koreografi kring en samling sällsamma föremål i metamorfos, som knappast längre går att klassificera som flora, fauna eller mineral. Villar Rojas verk gör en elliptisk tidsresa som upphäver idén om det avslutade verket. I material som frukt, gips, pigment, elektronik eller mossa inleder hans objekt en rörelse mot upplösning i samma ögonblick de tillkommer, men de kan också betraktas som helt nya i sina olika stadier. Här pågår också en närmast alkemiskt förädlade förvandling, i hur de enkla materialen blir till klenoder.

Installationen i den avslutande salen, med infällda målningar som liknar muraler eller kyrkfönster, blir till tecken bortom språket. Här dras utställningen till sin spets i ett vanitas över museets och samlandets ideologi; samtidigt blir salen ett äreminne över en konstnärs självförbrännande praktik.

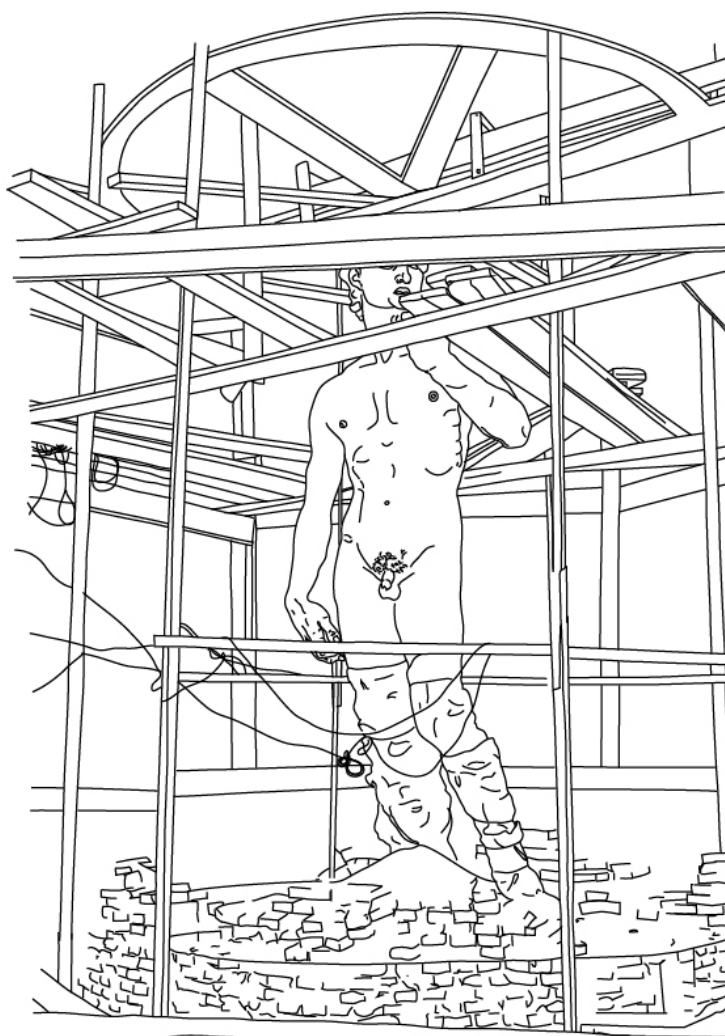
Villar Rojas process filtrerar intryck från en rad fält, konstnärliga som naturvetenskapliga eller tekniska. Influenser från en författare som Jorge Luis Borges, en filosof som Timothy Morton, eller från filmskapare som Stanley Kubrick och Charlie Kaufman kan nämnas. Men även Lucio Fontana är en referens, konstnären som föddes i Argentina och där bidrog till det viktiga *Manifesto bianco* 1946, ett radikalt tankegod som förordar en konst för rymdåldern. Avstampet mot en allomfattande *arte spaziale* som inbegriper tid och rum, natur och industri; som vill agera vid sidan av konsthistoriens eller marknadens konventioner om det ikoniska mästerverket. Konsten som gest snarare än statiskt objekt, och utsträckt in i en fjärde, tidslig dimension. Intresset för tiden som material – eller, kanske hellre, som den katalysator vilken all materia reagerar på – är central för hela Villar Rojas arbetsätt.

Adrián Villar Rojas jämför sin egen praktik med ett virus, som lever i och av konstvärlden. Hans verk är sällan uttalat politiska, men har en ideologisk sprängkraft utifrån såväl hur de produceras som hur de faller utanför den gängse ekonomin. Här finns ett radikalt avslut inskrivet i varje verk, såsom i dramatiken eller i livet självt. ■

TWO SUNS

I mitten av 1930-talet började europeiska museer och kulturinstitutioner planera för ett eventuellt krig och gjorde upp förteckningar över viktiga verk och föremål, samordnade transportlösningar och letade efter magasineringmöjligheter på andra håll. Museipersonalen lade upp lager av material så att de kunde konstruera lådor och förstärka sina byggnader inför kommande bombanfall.

När kriget kom skickade museerna i väg sina samlingar så att de var i säkert förvar. I Florens blev Michelangelos *David* och fem av sex *Slavar* inmurade i ett eget torn på Galleria dell'Accademia. Endast en av slavarna lämnades oskyddad eftersom den var en gipskopia av originalet, som ingår i Louvrens samlingar.

Michelangelos *David*, från serien *Two Suns*, 2015.

© Galleria dell'Accademia, Florence, Italy
© Deane Keller Papers at Yale University

TWO SUNS

År 1492 gav sig Christofer Columbus (1451–1506) ut på en expedition i syfte att hitta en sjöväg som förband Europa med Asien. Hans resa slutade med den oplanerade ankomsten till Karibiska havets öar. Upptäckten av vad som senare visade sig vara en ny kontinent banade väg för ett stort välde på andra sidan havet där katolicismen kunde breda ut sig. På så sätt inleddes ”erövringen av Amerika”. Efter denna ”upptäckt” började de europeiska makterna (Spanien och Portugal och senare England, Frankrike och Holland) ockupera det amerikanska territoriet och tvinga på regionens inhemska befolkningar sina politiska, ekonomiska, kulturella och religiösa system.

År 1910, på hundraårsdagen av majrevolutionen (inledningen till Argentinas självständighet, som formellt deklarerades 1816) överlämnade landets omfattande minoritet av italienska immigranter ett monument över Christofer Columbus som gåva till den unga republiken. Förutom att det förhärligade Columbus bar det positivismens stämpel: vetenskap, framsteg och blind tro på mänskligheten och civilisationen. Monumentet installerades i Parque Colón (Columbusparken), strategiskt beläget bakom regeringsbyggnaden, känd under namnet Casa Rosada (Rosa huset).

År 2013 utfärdades order om att flytta statyn till en mindre symboliskt laddad plats. Detta påbud byggde på en historisk revision och gottgörelse: i Columbus ställe skulle centralregeringen hedra Juana Azurduy (1780–1862), hjältinna i det argentinska självständighetskriget mot det spanska kolonialväldet, samma imperium som Columbus hade bidragit till att bygga. Denna kamp ledde i början av 1800-talet till skapandet av flera fria republiker i Sydamerika.

Columbusmonumentet monterades ned den 13 juni 2013, och låg i delar på gräset i nästan två år. Området var avspärrat med taggtråd och såg ut som ett utomhuslager. Allmänheten fick knappt någon information som förklarade förseningen av flytten, och folk blev till en början upprörda men glömde sedan långsamt bort vilket egendomligt, ovisst tillstånd skulpturen befann sig i. Nedmonteringen av detta symboliska monument, återspeglar i viss mån hur landets vänsterpolitiska krafter gjorde upp med högerkrafterna. Att Columbus ersattes av en revolutionär kvinnlig figur visar på en ny radikal tradition. ■

LOS TEATROS DE SATURNO

I *Los teatros de Saturno* undersöker Adrián Villar Rojas det monstruösa och förvrängda. Hela projektet, varav endast en del visas i utställningen, består av olika handgjorda mutanter som har skapats av Villar Rojas team. Användningen av organiskt material och uttrycket i dess sammanfogning med det inorganiska har varit central i experimentet. Växter, bakterier, svampar, rotknölar, grönsaker, frukter, frön, blommor, ben, insekter och kött upphör inte att mutera, växa, dö, ruttna, deformeras, reproduceras och parasitera. Det slutar definitivt inte att förändras. Organisk materia befinner sig i tilltagande, oupphörlig rörelse, och genom att använda sådana material fick Villar Rojas möjlighet att leka med dess mutationer, men också med en annan variabel som han är besatt av, nämligen tiden. I stället för att uppfattas som ”konstverkens största fiende”, vars verkningar ständigt måste bekämpas för att ”bevara konsten orörlig och oföränderlig”, är tiden den mest effektiva alstraren av mutanter i Villar Rojas sällskap. Den gör sig särskilt påmind i det organiska material som finns i verken och som har fortsatt att skulptera dem långt efter det att projektet fullbordats. Tiden har gett skulpturerna nya former och fört in dem i nya tillstånd. Om tiden får fortsätta kommer den att fortsätta bearbeta dem tills de når sitt yttersta tillstånd: lera. Lera är mineralrik jord – organiskt material i sitt slutliga stadium av förruttelse.

Noelia Ferretti, del av konstnärens team, under skapandet av *Los teatros de Saturno* (*The theaters of Saturn*), 2014

© Adrián Villar Rojas and kurimanzutto, Mexico City DF. Courtesy the artist and kurimanzutto, Mexico City.
Foto: Michel Zabé

LOS TEATROS
DE SATURNO

När Moderna Museets utställning *Fantasma* invigs har tiden redan i ett och ett halvt år bearbetat de utvalda verken ur det större projektet *Los teatros de Saturno*. Men hur använde Villar Rojas och hans medarbetare det organiska materialet och dess förhållande till tiden för att skapa sina mutantsulpturer?

Grönsaker kan, när de är urgröpta, utgöra former som rymmer andra material eller till och med andra grönsaker. När de torkas krymper deras skal och sluter sig om innehållet likt en kokong. Så är fallet med en aubergine som fylls med majs. Samma teknik användes när större frukter och grönsaker, som vattenmeloner och squash, gröptes ur så att det uppstod gjutformar för färgpigment och gips i vilka sedan mindre avgjutningar med geometriska former (pyramider, cylindrar, prismor) sänktes ned. Smycken är ett annat hybridiseringsområde: grönsaker, mineraler, stenar, ben, frukter och metaller som mässing och järn fördes samman. Andra former av hybridutforskningar är halvkloten av gips med färgade ringar, ympningarna av olika sorters frukter och grönsaker och de sjukligt förstörade potatisgrodorna.

Adrián Villar Rojas, *Los teatros de Saturno (The theaters of Saturn)*, 2014 (detalj), 2014

© Adrián Villar Rojas, kurimanzutto, Mexico City. Courtesy the artist and kurimanzutto, Mexico City; Marian Goodman Gallery, London, Paris and New York.
Foto: Michel Zabé

Under arbetet med *Los teatros de Saturno* utvecklades ett slags självreglerande system som återvann alla produktionsprocessens biprodukter. I stället för att använda rinnande vatten för att blanda till gipsen till verken använde man saften från vattenmeloner och squash. Rester och smulor från teamets måltider sparades och införlivades i verket nästa dag. Om de till exempel ätit kyckling använde de benen. Och omvänt, om de gröpte ur en vattenmelon för att göra en gjutform åt de upp fruktköttet och använde saften för att blanda till gipsen. ■

UR SERIEN FANTASMA (GHOST)

Större delen av Adrián Villar Rojas produktion är kortlivad: verken förstörs eller försvinner långsamt efter varje utställning. Men efter varje projekt blir en liten mängd permanent ”fullbordat verk” kvar tillsammans med överblivna föremål och material. Villar Rojas vet att vad som än inträffar kan alla dessa rester – exempelvis frön, svampar, växter, grönsaker, frukter, ben, stenar, kläder, bitar eller konstruktioner av mässing, stål, andra metaller, plast och trä – utforskas ytterligare. Sedan 2014 har han försökt att inte göra sig av med någonting, så att dessa återstoder är omedelbart tillgängliga för honom och hans medarbetare, var i världen de än råkar befinna sig.

Träplattorna som är del av serien *Fantasma (Ghost)* har utgjort sidor i de lådor som använts för att blanda gips och pigment. Under tillblandningen suger plywooden upp en del av gipsblandningen, och när lådorna öppnas är insidorna fyllda med färgade former och figurer. De är en biprodukt som uppstår i skapandet av ett annat verk. Men detta handlar varken om att bevisa existensen av ett annat objekt eller om att visa upp processerna bakom kulisserna i ett tidigare projekt. Dessa träplattor gör för egen del anspråk på en ny funktion, en ny natur som skiljer sig helt och hållet från det ursprungliga syftet. De har ambitionen att bli något i sig. När en människa dör och efter ett antal år blir till jord, gräs och blommor är han eller hon inte längre en människa utan jord, gräs och blommor. Det handlar om att skänka tingen nytt liv och fylla ett nytt liv med ting. ■

UPPGIFTER OCH DISKUSSIONSFRÅGOR

PLUNDRINGAR

Ett av Adrián Villar Rojas konstverk berättar om när ett museum i Florens försökte skydda sina konstsamlingar från att förstöras under andra världskriget. Också Louvren i Paris tömdes på den mest värdefulla konsten under kriget. Konstverken fördes i säkerhet till hemliga förvaringsplatser runt om i Frankrike.

Diskutera vilka föremål eller byggnader i världen som vore viktiga att skydda idag, och varför.

Under senare år har museer plundrats och konst och arkitektur förstörts medvetet.

Undersök något aktuellt exempel på när konst- och kulturskatter förstörts, exempelvis buddhaskulpturerna i Bamiyandalen i Afghanistan. Sök efter tidningsartiklar på nätet och skriv ett referat.

TEAMWORK

Adrián Villar Rojas arbetar tillsammans med ett stort och varierande team medhjälpare med olika kompetenser. Det kan vara författare, hantverkare av olika slag, filmare, byggnadsarbetare etc. Han ser sig själv som en regissör. Hela processen är del av verket.

Sätt ihop ett team om fem personer. Välj ett tema som ni vill undersöka konstnärligt. Det kan vara något stort och komplext, som till exempel hållbarhet, genmanipulation eller migration, eller något mer avgränsat, som tomater, pussel eller stråkinstrument. Utse en projektledare och ta reda på vad det finns för speciella kompetenser i gruppen. Någon kanske kan virka? Någon annan kan vara bra på att filma, att skriva, att vika figurer i papper etc. Låt gruppledaren vägleda sina gruppmedlemmar så att ett gemensamt verk tar form.

MATERIALMÖTEN

En melon som gjuts in i cement, en majscolv i ett aubergineskal, gamla potatisar som får gro och skrupna. Villar Rojas konstnärskap är fullt av oväntade material och möten.

Skapa en skulptur genom att låta två helt olika föremål eller material samsas.

ENTROPI

Processer av olika slag står ofta i centrum i Adrián Villar Rojas konst. Med tiden kan skulpturerna i en utställning förändras, vittra sönder och till och med försvinna.

Ta reda på vad begreppet *entropi* betyder.

Skapa något i lera och låt de obrända skulpturerna utsättas för väder och vind under ett par veckor. *Dokumentera* processen (fotografera, filma och/eller beskriv med ord).

Adrián Villar Rojas, *Los teatros de Saturno (The theaters of Saturn)*, 2014 (detalj), 2014

© Adrián Villar Rojas, kurimanzutto, Mexico City. Courtesy the artist and kurimanzutto, Mexico City; Marian Goodman Gallery, London, Paris and New York.
Foto: Michel Zabé

EKOLOGI OCH ÅTERBRUK

Under arbetet med *Los teatros de Saturno* utvecklade Adrián Villar Rojas och hans team ett system där alla produktionsprocessens biprodukter återanvändes. I stället för att använda rinnande vatten för att blanda till gipsen till verken använde man saften från vattenmeloner och squash. Rester och smulor från teamets måltider sparades och införlivades i verket nästa dag. Om de till exempel ätit kyckling använde de benen. Och omvänt, om de gröpte ur en vattenmelon för att göra en gjutform åt de upp fruktköttet och använde saften för att blanda till gipsen.

Att kreativt återbruka material i ett självförsörjande system blir allt mer angeläget i ett globalt perspektiv. Vi förbrukar jordens resurser i en rasande fart och är tvungna att hitta alternativa lösningar för exempelvis energiförsörjning.

Tareda på några enkla saker som ni kan göra för att bli en klimatsmartare klass. Titta på exempelvis Greenpeaces eller Naturskyddsföreningens hemsidor för inspiration. Sätt upp konkreta mål och följ upp resultatet efter ett antal veckor. Utse en vinnare och ställ till med ett ekologiskt firande!

Gör ett återbruksprojekt i bildundervisningen och *skap* skulpturer eller collage utifrån skolans restprodukter. Djupdyk bland matsalens tomma förpackningar, slöjdsalens träspill, kopieringsrummets gamla utskrifter och utrensade läroböcker och skapa återbrukskonst! ■

